

UOT 338.658

KƏND TƏSƏRRÜFATININ ÇOXFUNKSIYALIQ
MÜHİTİNİN YAXŞILAŞDIRILMASI İMKANLARI

A.Ç.ƏSGƏROV

Kənd təsərrüfatının global və milli səviyyələrdə artan rolu, onun çoxfunksiyalılığı ilə bilavasitə əlaqədardır. Bununla belə, sahənin inkişafının məhz bu aspektinə kifayət qədər diqqət verilmir. Məqalədə kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalıq mühitini formalaşdıran amillər səciyyələndirilmiş, həmin mühitin yaxşılaşdırılması imkanları qiymətləndirilmişdir.

Açar sözlər: çoxfunksiyalılıq, kənd təsərrüfatı, amillər, ekoloji mühit, dayanıqlı inkişaf

Kənd təsərrüfatının sosial, iqtisadi, ekoloji, texnoloji, etik-tarixi vəzifələrinə vahid müstəvidə yanaşma zərurəti, bəşəriyyət üçün həyatı əhəmiyyətli bu sahənin qarşısında duran problemlərin aktuallığını şərtləndirməklə, onun çoxfunksiyalı xarakterini müəyyən edir. Çoxfunksiyalılıq, həlledici dərəcədə kənd təsərrüfatının kənd həyat tərzinin təkcə tərkib hissəsi deyil, həmçinin onu formalaşdıran, daha dəqiq desək mühityaradan sistem (amillər kompleksi) olmasından irəli gəlir.

Kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalıq mühitinin səciyyəsi. Müasir dövrdə kənd təsərrüfatı məşğulluq, ətraf mühitin qorunması, regionların sosial inkişafı, bioenerji, mədəni irsin qorunması kimi funksiyaları (vəzifələri) öz üzərinə götürməklə, həyat təzi kimi meydana çıxır. "Kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalılığı konsepsiyasının müxtəsər mahiyyəti ondan ibarətdir ki, iqtisadiyyat təkcə istehsalat deyil, həm də istehsalla dolayısı bağlılığı olan və ya heç bir bağlılığı olmayan münasibətlər sisteminin məcmusudur. Təbii ki, biz bu münasibətlər sistemindən danışdıqda sənaye ilə yanaşı, kənd təsərrüfatını da nəzərdə tuturuq. Məsələ burasındadır ki, artıq aqrar elmdə əkinçilik və heyvandarlıq məhsullarının istehsalı və ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi ilə yanaşı, məşğulluq, ətraf mühitin qorunması, bölgələrin sosial inkişafı, bioenerji, mədəni mirasın mühafizəsi kimi funksiyaların olması da tədqiqatçıların diqqətini özünə cəlb edir" (1, s.13).

Çoxfunksiyalıq konsepsiyasında aqrar fəaliyyətin ətraf mühitə təsiri amili, artıq bir neçə onillikdir ki, önə çəkilir. Qlobal ekoloji böhranın təhlükəli realığa çevrilməsi kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalılığında, qeyd olunan amilin təsiri məsələlərini aktuallaşdırmış, eyni zamanda ekoloji əkinçiliyin və heyvandarlığın rəqabət qabiliyyətinin iqtisadi aspektlərinə diqqəti artırmışdır.

Doğrudan da, kənd təsərrüfatının bu və ya digər funksiyasından asılı olmayaraq, fəaliyyət mühitinin səciyyələndirilməsi, ilk növbədə sahədə rəqabət

amillinə önə çəkməyi tələb edir. Rəqabət şəraitinin özünü şərtləndirən amillər də, təbii ki, bu halda diqqətdən kənarda qalmamalıdır. Həmin amillərə isə, ilk növbədə:

- fəaliyyətdə olan və yaxın perspektivə təşəkkül tapacağı gözlənilən maliyyə sisteminin elastikliyi;
- kənd təsərrüfatı və onunla sıx texnoloji- iqtisadi əlaqədə olan istehsal və xidmət sahələrində innovasiya fəallığı;
- işçi qüvvəsi, o cümlədən ixtisaslı işçi qüvvəsi ilə təminat səviyyəsi, əmək bazarında tələb-təklif nisbəti;
- bütövlükdə milli aqrar bölmənin, onun ayrı-ayrı sahələrinin beynəlxalq əmək bölgüsündə iştirakının xarakteristikaları;
- aqrar və aqrar-sənaye istehsalının intensiv və dayanıqlı inkişafının vahid kontekstdə dövlət tənzimləməsinin xarakteri;
- sahələrarası münasibətlərin iqtisadi, ekoloji, institusional optimallıq meyarlarına uyğunluq dərəcəsi;
- qərarlar qəbulu sisteminin və aqrar sahənin inkişafı strategiyasının əsaslandırma səviyyəsi və i.ə.

Kənd təsərrüfatının ətraf mühitin tarazlığına xidmət funksiyası baxımından rolu, həm istehsal, həm də istehlak aspektində rəqabət qabiliyyəti müstəvisində qiymətləndirilməlidir. Məsələ ondadır ki, rəqabət konsepsiyasında istehsal edilən əmtəə və xidmətlərlə müqayisədə daha üstün olanının istehsal və istehlak etmək qabiliyyəti başlıca göstərici, daha doğrusu indikatoru kimi qəbul edilə bilər. Ətraf mühitin tarazlığına xidmət baxımından, sözün geniş mənasında kənd təsərrüfatı fəaliyyətinin nəticəsi isə ekoloji standartlara riayət edilməklə əhalinin həyat səviyyəsinin yüksəltməkdən ibarət olmalıdır. Ekoloji standartlara cavab verən kənd təsərrüfatının və aqrar-ərzaq təsərrüfatının dayanıqlı inkişafı məsələlərinə, gözləniləndiyi kimi, üçüncü minilliyin insan ekologiyasına dair çağırışlarında xüsusi önəm verilir. Həmin çağırışlarda, ümumbəşəri ərzaq probleminin

həllinin ekoloji vektorlarının, aqrar-ərzaq təsərrüfatında proses innovasiyasının prioritetlərinə uzlaşdırılması zərurəti qeyd olunur.

Artıq qeyd olunduğu kimi, çoxfunksiyalı kənd təsərrüfatının əsas vəzifələrindən biri, kənd ərazilərində məşğulluğun səviyyəsinin yüksəldilməsi və əlbəttə, onun strukturunun yaxşılaşdırılmasıdır. Sahənin dayanıqlı inkişafı və kənd əhalisinin məşğulluğu məsələlərini vahid müstəvidə araşdıran tədqiqatçılar, onlar arasında əlaqələrin xarakterizə olunması mərhələlərini dəqiqləşdirməyə cəhd etmişlər.

"Aqrar sahədə dayanıqlı inkişaf və kənd əhalisinin məşğulluğu arasındakı asılılığın korrelyasiya xarakteri, onun müəyyənəşdirilməsi üçün aşağıdakı məsələlərin həllini nəzərdə tutur:

- kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalılığını əks etdirən parametrlərin hesablanması;
- kənd yerlərində fəaliyyət növlərinin hər birinin ekoloji məqbulluğu dərəcəsinin qiymətləndirilməsi;
- işçi qüvvəsinin keyfiyyət göstəriciləri dinamikası və kənddə məşğulluğun quruluşundakı dəyişikliklərin qarşılıqlı əlaqələndirilməsi və s.

Sonuncu məqam kənd ərazilərinin dayanıqlı inkişafında məşğulluq amilinin rolunu artırmağın mühüm istiqamətidir. Məsələ ondadır ki, hazırda kənd ərazilərinin inkişafının kənd təminatı və kənd hazırlığı arasında əlaqələri, hələ də, kifayət qədər səmərəli hesab etmək çətinidir" (2, s.175).

Şübhə yoxdur ki, kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalı mühitinin formalaşması və onun yaxşılaşdırılması müstəvisində torpaq resurslarına münasibətin daha əsaslandırılmış olmasını nəzərdə tutur. Unutmaq olmaz ki, kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalılığı, əhəmiyyətli dərəcədə, onun çoxfunksiyalı torpaq resurslarının mühüm istifadəçisi olmasından irəli gəlir. Eyni zamanda, nəzərə alsaq ki, kənd təsərrüfatının müqayisəli üstünlükləri təbiət tərəfindən verilir və onlar əbədi deyildir, deməli həmin üstünlüklərin təkrarlanması olduqca çətinidir. Digər tərəfdən, məlum olduğu kimi, aqrar sahədə müqayisəli və rəqabət üstünlüklərini bir-birini tamamlamalıdır.

Qarşılıqlı tamamlama effekti, kənd təsərrüfatı fəaliyyətinin iqtisadi, ekoloji və digər aspektlərdə əhəmiyyətini artırır. Əslində, çoxfunksiyalı qarşılıqlı tamamlama effektivində əyani şəkildə özünü büruzə verir. Haqqında danışılan təzahürün, belə demək mümkündürsə, klassik forması ərzaq təhlükəsizliyi konsepsiyasında, daha dəqiq desək, ərzaq məhsullarının kəmiyyət, keyfiyyət və qiymət xarakteristikalarının optimal nisbətidir. Əsas ərzaq məhsullarının kəmiyyət, keyfiyyət və qiymət xarakteristikalarının optimal nisbətinin təminatı, fərd, solum və milli səviyyələrdə həm iqtisadi, həm də ekoloji aspektlərdə, kifayət qədər aktualdır.

Çoxfunksiyalı kənd təsərrüfatında müqayisəli və

rəqabət üstünlüklərinin qarşılıqlı tamamlama effekti, bəzi qeyd-şərtlərlə, ilk növbədə:

- istehsalçı subyekt (fərd) səviyyəsində- əlverişli satış mühitində;
- solum səviyyəsində- sağlam qidalanma şəraitində;
- milli iqtisadiyyat səviyyəsində isə - ərzaqla etibarlı təminatda ifadə oluna bilər.

Kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalıq mühitini formalaşdırın amillər. Həmin amillər sırasında mövcud və potensial resursların xarakteristikaları, artıq qeyd olunduğu kimi, mühüm, bir sıra hallarda isə başlıca rola malikdir. Odur ki, resursların çoxtəyinatlı istifadəsi imkanlarının tanınması və tanındılması xüsusi əhəmiyyətli məsələdir. Zəruri informasiya təminatının formalaşması resurs bazasının tədqiqini asanlaşdırmaqla yanaşı, iqtisadi və ekoloji meyarları nəzərə alan təsərrüfatçılıq fəaliyyəti arealını genişləndirə bilər.

Kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalılığını əngəlləyə bilən mühüm amillər qismində:

- maddi, maliyyə və əmək resurslarının qıtlığı;
- onların allokasiya effektivinin lazımı səviyyədə reallaşmaması;
- kənd təsərrüfatı dövrində olan və yaxın perspektivə həmin dövrəyə cəlb edilməsi gözlənilən torpaqların münbitliyinin azalması;
- əhalinin təbəqələşməsi xüsusi vurğulanmalıdır.

Sonuncu amilin kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalılığında yeri və roluna, iqtisadi və ekoloji tədqiqatlarda, hələ ki, qismən az diqqət verilir. Halbuki, qərb ədəbiyyatında bu məsələ, yarım əsrdən çoxdur ki, tədqiq olunur.

İndi isə, yenidən kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalılığı və onun rəqabətdavamlı inkişafı məsələsinə qayıdaq. Məsələ ondadır ki, sahədə rəqabətdavamlı inkişafın təmin edilməsində, aparılmış tədqiqatların nəticələri və qabaqcıl xarici təcrübədən göründüyü kimi:

- kənd ərazilərində çoxtəyinatlı maddi, əmək və maliyyə potensialının, məşğulluğun qeyri-kənd təsərrüfatı sahələrinin imkanları nəzərə alınmaqla gücləndirilməsi, allokasiya effekti reallaşdırılmaqla fəallaşdırılması və sahələrarası əlaqələrin intensivləşdirilməsi sayəsində fəaliyyət inteqrasiyasının daha yüksək səviyyəsinin əldə edilməsi;

- torpaqların müxtəlif səbəblərdən, o cümlədən antropogen amillərin təsiri altında deqradasiyasına qarşı görülən tədbirlərin səmərəliliyinin artırılması;

- əhalinin alternativ mənbələr qiymətləndirilməklə, məşğulluq səviyyəsinin yüksəldilməsi və innovasiya fəallığı təşviq edilməklə məşğulluğun strukturunun yaxşılaşdırılması;

- institusional təminatın möhkəmləndirilməsi, o cümlədən, təşkilati-idarəetmə şəbəkəsinin təkmilləşdirilməsi məsələlərinin həlli önə çəkiləlidir.

Kənd təsərrüfatının inkişafı mühitini formalaşdırın amilləri intensiv və ekstensiv kimi qruplara bölünür. Ekstensiv inkişaf, ənənəvi dünyagörüşü

meyarları baxımından çoxfunksiyalılıq mühitinə daha yaxındır. Belə hesab edilir ki, təbii resursların üstünlük təşkil etdiyi şəraitdə onların miqdar, zaman, məkan və keyfiyyət xarakteristikaları çoxfunksiyalılıq meyarları baxımından qiymətləndirməyə xidmət edə bilər. İlk baxışda mübahisə doğurmayan, bu yanaşma, kənd təsərrüfatının, ilkin funksiyalarından birinin əhalinin ərzaq məhsulları ilə etibarlı təminatı olduğunu, lazımi dərəcədə nəzərə almır. Belə ki, ekoloji cəhətdən, bir sıra hallarda məqbul olmasa da, yalnız ekstensiv üsullarla, yaxın perspektivdə insanları ərzaq və ümumiyyətlə kənd təsərrüfatı məhsulları ilə təmin etmək real deyildir.

“Kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalılığı aspekti, xüsusilə ərzaq təhlükəsizliyi və inkişafın təmin olunması məsələlərinə aiddir. Daha sonrakı mərhələdə çoxfunksiyalılıq termininin kənd təsərrüfatı ilə yeyinti məhsullarının təhlükəsizliyi, ərazi balans, landşaftların saxlanması və ətraf mühitin qorunması kimi fundamental sahələrin əlaqələrinin xarakterizə edilməsi məqsədi daşdığı xüsusi vurğulanmağa başlanmışdır” (3, s.130).

Kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalıq mühitini formalaşdıran intensiv xarakterli amillərə xüsusi münasibət olmalıdır. Həmin münasibət intensiv inkişaf amillərini resurslardan istifadə prosesinin yaxşılaşdırılması (istehsalın və əməyin elmi təşkili, texnologiyaların modernləşdirilməsi, fondlardan istifadənin rejiminin təkmilləşdirilməsi və i.a.) və resursların keyfiyyətinin yüksəldilməsi (iş qüvvəsindən istifadə şəraitinin yaxşılaşdırılması, istehsal vasitələrindən istifadənin real səmərəliliyinin yüksəldilməsi və s.) aspektində fərqləndirməyi nəzərdə tutur.

Kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalılığı, resursqoruma və intensiv inkişaf amillərinin təsirlərinin kəsişmə nöqtələrinin tapılması ətraf mühitə həssas münasibət müstəvisində aktualdır. Bu baxımdan aqrar istehsal və emalda xammala qənaət edən və tullantısız texnologiyaların tətbiqi, tullantıların iqtisadi dövriyyəyə cəlb edilməsi və s. kimi məsələlər də diqqət mərkəzində saxlanılır.

Eyni zamanda, “resursları və ətraf mühiti qorumağa yönəldilən təkrar xammal siyasəti belə bir faktı nəzərə almalıdır ki, xammala qənaət edən texnologiyaların tətbiqi, tullantıların iqtisadi dövriyyəyə cəlb edilməsindən dəfələrlə əlverişlidir. Odur ki, tullantılardan istifadə proseslərinin səmərəliliyi resursqoruyucu texnologiyaların müvafiq xarakteristikaları ilə müqayisədə qiymətləndirilməlidir. Digər tərəfdən, istehsal və istehlak xarakterli tullantıların yaranması, istifadəsi və ləğv edilməsinin bütün mərhələləri proqramlı yanaşma predmeti kimi araşdırılmalıdır. Bu baxımdan xarici təcrübənin ölkəmiz üçün məqbul aspektlərinə diqqət yetirmək məqsədəuyğundur” (4, s. 99).

Sahədə çoxfunksiyalıq mühitin yaxşılaşdırılması. Kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalılığının regional aspektləri, hələ ki, lazımi səviyyədə tədqiq

olunmur. Halbuki, məhz regional amillər sahənin çoxfunksiyalılığının meyarlarını şərtləndirmək baxımından, həlledici əhəmiyyətə malikdir. Milli iqtisadiyyat səviyyəsində isə müxtəliflik, kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalılığı hər bir ölkənin prioritetlərinin fərdiliyində təzahür edir.

Kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalıq mühiti iqtisadi və ekoloji böhran amillərinin təsiri altındadır. Odur ki, həmin mühitin yaxşılaşması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər sırasında antiböhran idarəetməsi sisteminin qurulması və dəyişən şəraitə adaptasiyası aktual məsələ kimi qarşıda durur. “Böhran əleyhinə idarəetmə - müəssisənin vəziyyətinin permanent analitik müayinəsi, dərin böhranlı vəziyyətlərə düşməmək üçün müəssisənin vəziyyətini diaqnozlaşdırmaq, onun idarə edilməsinin strategiya və taktikasına düzəlişlər etmək məqsədilə müəssisənin həyat fazalarının mərhələ və qanunauyğunluqlarını öyrənməklə bağlı işləri əhatə edən kompleks tədbirlər sistemidir” (5, s.18).

Qlobal ekoloji böhran əsas komponentləri kimi, hazırda istixana effekti, turşulu yağışlar, ozon dəşikləri və planetin superoksidantlarla çirklənməsi qəbul olunur. İqtisadi və ekoloji böhranların təhdidinin reallığı, daha doğrusu onların yüksək ehtimalılığı, böhran əleyhinə idarəetmənin iqtisadi-ekoloji aspektdə ekspertizasını tələb edir.

Məlum olduğu kimi, kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalılığı mühitin yaxşılaşdırılması baxımından antiböhran idarəetməsinin imkanları az deyildir. Həmin imkanlar antiböhran idarəetməsinin müəssisə və ya sahənin bütün daxili ehtiyatlarının və xarici sanasiyadan istifadə etmək imkanlarının tam həcmdə tətbiq edilməsi prioritetinin reallaşdırılması prosesində üzə çıxır.

Yuxarıda qeyd olunanları xülasə edərək, kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalıq mühitin yaxşılaşdırılması imkanlarına münasibət bildirək. Çoxfunksiyalıq, həm istehsal, həm də qeyri-istehsal sahələrini əhatə edən, spesifik münasibətlər sistemi kimi baxdıqda, kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalıq mühitin yaxşılaşdırılması istiqaməti qismində, ilk növbədə kənd ərazilərində məşğulluğun səviyyəsinin yüksəldilməsi, onun strukturunun yaxşılaşdırılması qeyd edilməlidir. Müvafiq istiqamətdə görülməli tədbirlər sırasında aşağıdakılar məqsədəuyğundur:

- milli iqtisadiyyatın ərazicə balanslaşdırılmış inkişafının dəstəklənməsi;
- kənd ərazilərinin dayanıqlı inkişafının təşviqi;
- kənddə çalışanların ümumi tərkibində yüksək ixtisaslı mütəxəssislərinin innovasiyalı - intensiv inkişafa adekvat nisbətinin əldə olunması;
- alternativ məşğulluq imkanlarının aşkar edilməsi;
- iqtisadi mərkəzləşmənin və regionların tarazlı sosial-iqtisadi inkişaf meyarlarının uzlaşdırılması və s.

Kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalıq mühitin yaxşılaşdırılmasının regional aspekti işgüzarlıq mühitin dəstəklənməsi üçün iqtisadi-inzibati xarakter

rakterli müdaxilələrin yolverilən həddinin, kommersiya təşəbbüslərinin və kooperasiyanın dəstəklənməsinin müəyyənləşdirilməsini, torpaqların vəziyyəti, iqlim və landşaft potensialının ekoloji-iqtisadi səmərəlilik meyarları baxımından xarakteristikasını nəzərdə tutur.

Kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalıqlıq mühitinin yaxşılaşdırılmasının ekoloji (ətraf mühitin qorunması) aspekti barədə əvvəlki bölmələrdə geniş bəhs olunmuşdur. Burada isə təkcə onu qeyd edək ki, kənd ərazilərində ətraf mühitin qorunması tədbirlərinin səmərəliliyi, başlıca olaraq, həyat tərzı və təsərrüfatçılıq fəaliyyətinin vəhdətindən, daha dəqiq desək, təsərrüfatçılıq arealında həyatın və fəaliyyətin ekoloji tələblərə uyğunluğu səviyyəsindən asılıdır. Sözügedən ahəngdarlıq bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadənin iqtisadi məqsədəuyğunluğunu təmin edən mexanizmin formalaşmasını tələb edir. Başqa sözlə, bioenerji resurslarının iqtisadi dövriyyəyə cəlb edilməsi, ətraf mühitin çirklənməsinin, torpağın ağır texniki vasitələrin çoxsaylı gedişlərindən bərkiməsi və digər səbəbdən eroziyanın qarşısını almağa kömək edir.

Azərbaycanda milli-mənəvi dəyərlərə verilən xüsusi önəm, bu günümüzün reallığıdır. Ölkə rəhbərliyinin bu məsələlərin həllini prioritet elan etməsi, milli iqtisadiyyatın dinamik və davamlı inkişafı sayəsində adekvat maliyyə bazasının formalaşması kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalıqlıq mühitinin yaxşılaşdırılması üçün real zəmin yaradır. Birgəyaşayış meyarlarını formalaşdıran və mədəni – mənəvi dəyərlərə münasibəti müəyyən edən mühüm amil kimi, mədəni irsin qorunması, təbii ki, təkcə

kənd yerlərində deyil, bütövlükdə ölkə ərazisində prioritet hesab edilir. Kənd təsərrüfatının həyat tərzı statusunda qəbul edilməsinə tərəfdar olanlar, qədim xalq sənətkarlığının, bərpasını, yabanı bitkilərdən qida və dərman vasitələri kimi istifadəni və digər alternativ məşğulluq mənbələrinin fəallaşdırılmasını kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalıqlığının mühüm komponentləri hesab edirlər. Zənnimizcə, belə yanaşma kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalıqlıq mühitinin yaxşılaşdırılması baxımından məhsuldar sayılmalıdır. Belə ki, qədim xalq sənətkarlığının bərpası, təbiətin sağlamlaşdırıcı potensialından fəal istifadə, ümumilikdə maddi və mənəvi dəyərlərə üzvi vəhdətdə münasibət, nəinki iqtisadi, həmçinin ekoloji inkişaf meyarlarına tamamilə uyğundur. Bu və digər səbəblərdən, mədəni irsin qorunmasının sadəlikən istiqamətləri kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalıqlıq mühitinin mühüm istiqaməti hesab edilməlidir.

Nəticə. Araşdırmaları ümumiləşdirərək, kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalıqlıq mühitinin yaxşılaşdırılması üçün aşağıdakı istiqamətlərdə kompleks tədbirlər görülməsini məqsədəuyğun hesab edirik: - milli, habelə aqrar iqtisadiyyatın ərazicə balanslaşdırılmış inkişafının bütün mümkün vasitələrlə təşviq edilməsi; regionların tarazlı sosial-iqtisadi inkişaf prioritetlərində iqtisadi mərkəzləşmə meyillərinin neytrallaşdırılması imkanlarının nəzərə alınması; kənd ərazilərinin dayanıqlı inkişafında çoxfunksiyalıqlıq meyarlarını önə çəkən iqtisadi-ekoloji inkişaf mexanizminin formalaşdırılması; kənddə məşğulluğun struktrunun innovasiyalı - intensiv inkişaf baxımından yaxşılaşdırılması; kənddə alternativ məşğulluq imkanlarının reallaşdırılması.

ƏDƏBİYYAT

1.Ramil Hüseyn. Kənd təsərrüfatının çoxfunksiyalıqlığı: qlobal iqtisadi sistemdə onun yeri və rolu. Bakı, "MBM" Nəşriyyatı, 2008, 336s. 2.Hüseynov M.C. Aqrar sahənin dayanıqlı inkişaf problemləri. Bakı, "Nurlar", 2006, 304s. 3.Михневич С. Либерализация мировой торговли сельскохозяйственной продукцией и государственные предприятия // Общество и экономика, 2002. №5, с.121-132. 4.Balayev R.Ə. Urbanizasiya: şəhər iqtisadiyyatı və ərzaq problemi. Bakı, "Elm", 2007, 295 s. 5.Андрющенко С.А. Экономический механизм устойчивого развития региональных агросистем. Международный сельскохозяйственный журнал. Москва, 1997, №7, с. 18-20.

Возможности улучшения многофункциональной среды сельского хозяйства

А.Ч.Аскеров

Увеличение роли сельского хозяйства на глобальном и национальном уровне непосредственно связано с его многофункциональностью. Наряду с этим, на этот аспект развития отрасли уделяется недостаточное внимание. В статье охарактеризованы факторы, формирующие многофункциональную среду сельского хозяйства, оценены возможности улучшения этой среды.

Ключевые слова: многофункциональность, сельское хозяйство, экологическая среда, факторы, устойчивое развитие

Possibilities of improvement of the multipurpose environment of agriculture

A.Ch.Askerov

The increase in a role of agriculture at global and national level is directly connected with its multifunctionality. Along with it, on this aspect of development of branch the insufficient attention is paid. In article the factors forming the multipurpose environment of agriculture are characterized, possibilities of improvement of this environment are estimated.

Keywords: multifunctionality, agriculture, ecological environment, factors, sustainable development